

دایرة المعارف دموکراسی در بوته نقد

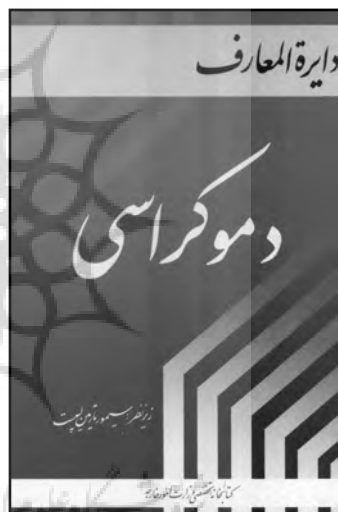
● غلامرضا علی بابائی
مؤلف و فرهنگ‌نگار

نقش مشرق زمین را در این زمینه طولانی‌تر از غرب می‌دانند، ولی بسیاری دیگر بر این باورند که چون در روزگاران باستان، فلسفه در برگرفته همه موضوعات دانش بشری بود و تشعب در علوم عملی شده بود، فیلسوف به کسی اطلاق می‌شد که جامع همه علوم و دانش زمان خود باشد. از این رو آثار فلاسفه باستان مجموعه‌ای بود از «دایره دانش»؛ و نخستین بخش‌هایی از یک دایرة المعارف که تاکنون باقی مانده است اثر سِپسوس (متوفی ۳۳۸.۳۳۹ ق.م) است که اندیشه‌های افلاطون را در مجموعه‌ای از نوشته‌های تاریخ طبیعی، ریاضی، فلسفه و غیره نقل می‌کند. در مجموعه آثار افلاطون خلاصه‌ای نظام یافته از «دایره دانش» وجود دارد.

واژه دایرة المعارف ترجمه لفظی عربی واژه فرانسوی (ENCYCLOPEDIA) و انگلیسی (ENCYCLOPAEDIA) است که بطرس البستانی دانشمند لبنانی (۱۸۱۹-۱۸۸۳ م) برای دایرة المعارف عربی خود بر ساخت که ترجمه و اقتباسی از دایرة المعارف‌های نوین اروپایی بود و جلد نخست آن در سال ۱۸۷۶م. به زیور طبع آراسته شد.

با این حال تصویری که امروز بیشتر غربیان دانش آموخته از دایرة المعارف دارند این است که دایرة المعارف تألیفی است بزرگ یا چندجلدی و دربردارنده گزیده فراگیری از همه شاخه‌های دانش یا از زمینه واحدی از دانش یا گروهی از زمینه‌های مربوط به هم (دایرة المعارف‌های تخصصی) که مطالب یا مقالات آن را مؤلفانی متخصص نوشته و ویراستاران ماهر و دانشمندان ویراسته باشند و آن مطالب یا مدخل‌ها به ترتیب الفبایی و همراه با تصویرهای گویا، نقشه‌ها، جدول‌های آماری، ارجاع‌های متقابل، نمایه (فهرست موضوعی الفبایی) مشروح عرضه شده باشد. البته در برخی از دایرة المعارف‌های نوین، ترتیب موضوعی (طبقه‌بندی شده) یا ترکیبی از ترتیب الفبایی و موضوعی نیز یافت می‌شود.

در تاریخ دایرة المعارف نویسی در غرب به طور کلی چهار دوره

● دایرة المعارف دموکراسی، زیر نظر: سیمور مرتین لیست، ترجمه فارسی به سرپرستی کامران فانی و نورالله مرادی، ویراستاران: محبوبه مهاجر و فریبرز مجیدی، تهران: کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه، بهار ۱۳۸۳، ۱۷۶۲ ص، مصور، ۳ جلد، رحلی.

دایرة المعارف از جمله کتاب‌های مرجع است و کتابی است که در آن آگاهی‌های برگزیده‌ای از همه رشته‌های دانش بشری یا رشته‌ای خاص از این دانش به صورت مقاله‌هایی کم و بیش کوتاه و فشرده فراهم آمده است. البته در تداول عامه چهار لفظ دانشنامه، فرهنگنامه، فرهنگ و دایرة المعارف به کار رفته‌اند که به هر یک تعریفی دقیق مترتب است.

دایرة المعارف نویسی پیشینه‌ای بسیار طولانی دارد. بسیاری

و علوم پرداخته که برخی از آنها به تقریب در بردارنده چیز دیگری نبود. البته در هر دایرة المعارف طبقه‌بندی شده (موضوعی)، هر طبقه موضوعی به خودی خود گونه‌ای دانشنامه تخصصی است، ولی این طبقه‌ها یا بخش‌های موضوعی به پای یک دانشنامه موضوعی واقعی نمی‌رسند، زیرا هر یک از آنها به آن اندازه شرح و بسط نداشتند و ندارند که بتوانند روی پای خود بایستند. انگیزه دیگر گسترش فزاینده حدود و ثغور دانش بشری و انعکاس آنها در دایرة المعارف‌ها بود. از این روی کوشش‌هایی برای تولید آثار تخصصی از این نوع آغاز شد. برای نمونه، دوناشر فرانسوی به این منظور، محتویات انسیکلوپدی دیدرو و دالامبر را دوباره مرتب کرده و به صورت ۱۹۶ فرهنگ جداگانه شامل چهل و یک موضوع درآوردند.

دانشنامه‌های تخصصی امروزه طیف وسیعی از دانشنامه‌های شرح احوال رجال تا دانشنامه‌های علوم کاربردی و دانشنامه‌های هنر، معماری، باستانشناسی و آثار ادبی را در بر می‌گیرد.

دایرة المعارف نگاری در ایران

در قلمرو و فرهنگ ایران زمین، لغت نامه نویسی پیشینه‌ای طولانی دارد. در قرن سوم هجری ابو حفص سغدی نخستین فرهنگ لغت فارسی را نوشت. پس از آن کار فرهنگ نویسی در ایران ادامه یافت، اما بسیاری از فرهنگ‌نویسان تنها به ذکر لغات اکتفا نمی‌کردند و اصطلاحات علمی به ویژه طب و عرفان را نیز به فرهنگ خود افزودند، لذا این کاری می‌تواند سرآغاز کار تألیف دایرة المعارف نویسی در ایران باشد.

دایرة المعارف نویسی در ایران به معنی اخص کلمه از قرن ششم هجری آغاز می‌شود و فخرالدین رازی دایرة المعارف فارسی جامع‌العلوم را در سال‌های ۵۷۴ - ۵۷۵ هجری به رشته تحریر درمی‌آورد.

شاخص مشاهده می‌شود:

۱. از آغاز تا حدود سال ۱۶۰۰ میلادی.

۲. قرن‌های هفدهم و هجدهم که در واقع آغاز دوره تطور دانشنامه نویسی جدید است.

۳. قرن نوزدهم.

۴. قرن بیستم.

این دوره بندی تقریبی است. زیرا ویژگی‌های دانشنامه‌های هر دوره در نقطه‌های عطف سال‌ها تداخل داشتند و حتی امروزه برخی از اثرات و ویژگی‌های دوره تاریخی‌تر، در دانشنامه‌های معاصر یافت می‌شود.

قرن نوزدهم شاهد ظهور دانشنامه‌هایی نظیر لاروس بود. این روند در قرن بیستم از لحاظ کمی و کیفی سرعت زیادی به خود گرفت. دایرة المعارف بزرگ اتحاد و شوروی در ۶۵ جلد منتشر گردید. بر چاپ دوم آن حدود هشت هزار دانشمند مقاله نوشتند. در اواسط قرن بیستم اکثر کشورهای جهان از آرژانتین گرفته تا یونان دست کم یک دانشنامه خوب منتشر کرده بودند.

دانشنامه‌های تخصصی

در واقع تا قرن هجدهم، دانشنامه‌های تخصصی به مفهوم امروزی آن در غرب ظهور نکرد. پیش از آن دایرة المعارف «آیینة جهانی» رائل آردارن فرانسوی (قرن دوازدهم) را می‌توان نخستین دانشنامه تخصصی به شمار آورد. زیرا تألیف خود را به بحث درباره مسائلی چون خدانشناسی، حضرت مسیح (ع) و نجات، زندگی دنیوی و زاهدانه، تفکر، دعا و اخلاق محدود کرده، کوشید گزارش جدید و موثقی از جهان بینی مسیحی عرضه کند.

از جمله انگیزه‌های توجه به لزوم تألیف دانشنامه‌های تخصصی، شاید شمار فزاینده دانشنامه‌هایی بود که به اقتضای جو علم و فن‌گرایی در اروپا از قرن هجدهم به بعد به قدری به فنون

● سرکوب قیام مجارستان توسط ارتش شوروی (۱۹۵۶)

افکار وی به شدت متأثر از روبرت میشلس، تالکوت پارسونز، کارل مارکس و احتمالاً بیش از همه اینها ماکس وبر است. آرای او در زمینه شرایط دموکراسی قربانت نزدیکی با افکار و اندیشه‌های الکسی دو توکوویل دارد.

در مقدمه دایرة المعارف که به قلم ویراستار (سیمور لیپست) آمده است از دموکراسی به عنوان پدیده‌ای عمدتاً متعلق به اروپای شمالی تا پدیده‌ای جهانی در سده بیستم یاد شده است. پدیده‌ای که به نظر بسیاری از افراد و گروه‌ها نوع مطلوب حکومت دانسته می‌شود. با این حال از نظر بسیاری که تجربه‌ای اندک در زمینه حکومت مبتنی بر نمایندگی داشته و یا اصولاً هیچ گونه تجربه‌ای در این زمینه ندارند و یا از نظر کسانی که مزایای این نوع حکومت را امری مسلم می‌دانند، جاذبه دموکراسی بیشتر عاطفی است تا عقلی. افزون بر آن دموکراسی از دیدگاه یک فرد طرفدار اتحادیه کارگری در اروپا با نگرش یک کشاورز اهل جنوب صحرائی آفریقا که وضعیتی بخور و نمیر دارد، متفاوت است.

با این حال و به رغم همه این اختلافات در تعریف، می‌توان ویژگی‌های اصلی و متمایز نظام‌های دموکراتیک از غیر دموکراتیک را باز شناخت. این ویژگی‌ها عبارت است از: ۱. رقابت بر سر احراز مناصب دولتی، سمت‌ها و مناصب؛ ۲. برگزاری انتخابات منصفانه بدون استفاده از زور؛ ۳. وجود آزادی‌های سیاسی و مدنی برای تضمین صحت و انسجام مشارکت.

در این دایرة المعارف، مدخل‌ها به چهار گروه زندگی‌نامه‌ها، بررسی کشورها، بررسی مناطق و تحلیل‌های موضوعی و مفاهیم تقسیم‌بندی شده است. نویسندگان هر یک از مقالات کوشیده‌اند هر مورد صرفاً درباره آنچه که به «دموکراسی» مربوط می‌شود بنویسند. برای مثال درباره افلاطون و ارسطو حدود یک صفحه مطلب به رشته تحریر درآمده است، در حالی که در مورد هابز و لاک مقالات مفصلی نگاشته شده است. به باور ویراستاران فارسی، اهمیت مطالب برای مخاطبان ایرانی آن، در مفاهیمی است که آمده

اما دایرة المعارف نگاری با ضوابط و معیارهای امروزی از سال ۱۳۱۷ هجری در ایران آغاز شد. در سال ۱۳۲۴ مجلس شورای ملی، طبع و انتشار لغت نامه دهخدا را تصویب کرد. این اثر عظیم را می‌توان دایرة المعارف نامید. بعدها سید حسن تقی زاده و غلامحسین مصاحب هر یک گام‌هایی در دایرة المعارف نویسی برداشتند. کار مصاحب با توجه دقت علمی و شیوه تنظیم مطالب، آغاز تحول در تاریخ دایرة المعارف نویسی در ایران به شمار می‌رود. در سال‌های اخیر تلاش‌های ارزنده‌ای برای تدوین دایرة المعارف بزرگ اسلامی، دایرة المعارف تشیع، دانشنامه جهان اسلام، دانشنامه بزرگ فارسی و فرهنگ بزرگ سخن صورت گرفته است.

در زمینه دایرة المعارف نگاری برای کودکان نیز، مهم‌ترین و اساسی‌ترین گامی است که تا کنون در این راه برداشته شده است. پیشنهاد تألیف فرهنگنامه کودکان و نوجوانان از سوی ایرج جهانشاهی در «شورای کتاب کودک» (۱۳۵۸) بوده است که با توجه به نیاز، هدف و ویژگی‌هایی که برای آن در نظر گرفته شده است، انجام این مهم آغاز و چندین جلد از این اثرهای بازار کتاب شده است.

سنت دایرة المعارف نویسی در ایران در سال‌های اخیر از شتاب بیشتری برخوردار شده است. گفته می‌شود که در حال حاضر بیش از یکصد و ده دانشنامه و دایرة المعارف در ایران در حال تدوین است که این رقم چشمگیر و درخور تأمل است و نشان دهنده نیاز جامعه فرهنگی به داشتن آثاری حاوی خلاصه‌ای منظم از دانش بشری یا حوزه‌های تخصصی این دانش‌هاست. دایرة المعارف نگاری باید حالت نهادینه‌تری به خود گرفته و از حالت کنونی یعنی تمرکز بیش از حد بر یک موضوع واحد خارج شود و سرپرستان دانشنامه‌ها باید تصویر روشن‌تری از ابتدا و انتهای طرح‌های خود ارائه دهند تا بتوان کار را با یک قرار داد زمان بندی شده به پایان رسانید.

مجموعه انگلیسی دایرة المعارف دموکراسی توسط انتشارات راتلج در سال ۱۹۹۵ چاپ و منتشر گردید. این مجموعه متضمن ۴۱۷ مدخل است که توسط ۲۱۵ تن از استادان، صاحب‌نظران و کارشناسان معتبر به رشته تحریر درآمده است. سرپرستی کار بر عهده سیمور مارتین لیپست است که خود از بزرگان وادی علوم سیاسی است و مدخلی نیز به او اختصاص داده شده است.

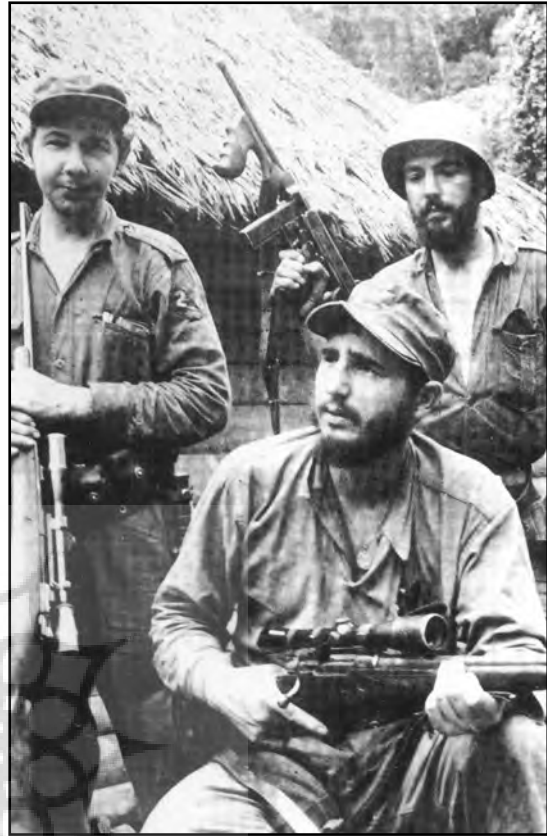
وی مؤلف چندین اثر مهم و مؤثر است. انسان سیاسی کتابی است نافذ و تأثیرگذار که وی در آن به تحلیل و تشریح شالوده‌های دموکراسی در جهان می‌پردازد. سوسیالیسم ارضی نیز کتابی است حاوی بررسی و تحقیق درباره رادیکالیسم در ایالات متحده و کانادا. کتاب توافق و تضاد وی پژوهشی است گسترده درباره شکل‌گیری دموکراسی‌ها بر پایه شکاف‌ها و اختلافات اجتماعی؛ و اشتقاق قاره‌ای بررسی تطبیقی فرهنگ، جامعه، سیاست و اقتصاد در ایالات متحده و کانادا است.

تقسیم‌بندی چهارگانه، زندگی‌نامه‌ها، کشورها، مناطق و مفاهیم است. در این راستا به زندگی‌نامه‌های کسانی پرداخته شده است که به تصور هیأت دبیران سهم و نقشی در نظریه، عمل، یا فهم دموکراسی داشته‌اند. از آن جمله‌اند: نظریه‌پردازان سیاسی، دانش‌پژوهان، فیلسوفان، فعالان سیاسی، دگراندیشان یا ناراضیان، انقلابیون، از افلاطون تا آتونگ سان سوئوکی و از ماندلا تا مارگارت تاچر. به نظر هیأت دبیران دایرة المعارف، از سالوادور آلنده رهبر ملی‌گرای شیلی و رئیس‌جمهور آن کشور که با کودتای آمریکایی ژنرال آگوستینو پینوشه سرنگون شد نامی به میان نمی‌آید، زیرا سهمی در نظریه یا بسط دموکراسی نداشته است! در حالی که به عقیده اکثر زندگی‌نامه‌نویسان بی‌طرف، وی درصد بود تا سوسیالیسم را در قالب قانون اساسی و چارچوب دموکراسی نهادینه کند. علاوه بر آن در طول حیات ریاست جمهوری خود بسیاری از منابع طبیعی شیلی را ملی ساخته بود؛ دست به اصلاحات ارضی زده و میزان دستمزدها را افزایش بخشیده بود.

این طور به نظر می‌رسد که هیأت دبیران تحت تأثیر امکانات و اندیشه‌هایی است که به زعم آنان یکی را دموکرات و دیگری را غیر دموکرات می‌نامد. نام‌کنندگی‌های علی‌رغم صدور دستور حمله نافرجام تبعیدیان کوبایی به خلیج خوک‌ها در کوبا (آوریل ۱۹۶۱) ایجاد بحران موشکی که دنیا را تالیه‌پرتگاه یک جنگ تمام‌عیاراتمی‌سوق داد (اکتبر ۱۹۶۲) و کودتای ویتنام (نوامبر ۱۹۶۳) که منجر به جنگ خونین چندین ساله در آنجا شد، در این مجموعه ذکر شده است در حالی که از ذکر نام فیدل کاسترو، رهبر کوبا که به عقیده سناتور آمریکایی هوبرت هامفری در گزارش ارائه‌شده‌کنگره در سال ۱۹۶۱، «... کاسترو در کوبا خواهد ماند، زیاد هم خواهد ماند.»^۲، خودداری شده است. کاسترو همان کسی بود که به اذعان بسیاری رژیم سرپا فاسد فولخنسیوباتیستا را^۳ به یاری هم‌قطارانش سرنگون کرد، «صنایع ملی کرد و دست به اصلاحات ارضی و اجتماعی زد.

کاسترو زمانی خود را مارکسیست - لنینیست نامید که در خلیج خوک‌ها آمریکایی‌ها با وی به رویارویی مستقیم پرداختند. در این دایرة المعارف مدخل‌هایی نیز به آتاتورک و محمدعلی جناح اختصاص داده شده است. آتاتورک که مجلسش هر بار وی را در سمت ریاست جمهوری ابقا می‌کرد و احزاب فرمایشی مخالف حتی «حزب جمهوری خواه آزاد» را تاب نیاورد و منحل می‌ساخت؛ و حتی به اذعان صریح نویسنده مقاله، «ترکیه به رهبری کمال آتاتورک (۱۹۲۳-۱۹۳۸) عملاً یک دیکتاتوری تک‌حزبی بود.» (ص ۴)

در مورد جناح (ص ۵۴۴-۵۴۵) نیز مطالب ضدونقیضی در مقاله مشاهده می‌شود. برای مثال: «جناح پیشتر دموکراسی را به عنوان راه حلی برای وحدت هند رد کرده بود.» نویسنده در ادامه اذعان دارد که جناح هرگز نتوانست دموکراسی را در پاکستان نهادینه

• فیدل کاسترو رهبر کوبا (۱۹۵۹ میلادی)

و نه در کشورها و افراد ذکر شده. بسیاری از این مفاهیم برای نخستین بار است که در زبان فارسی مطرح می‌شود و اگر از برخی از آنها قبلاً ذکری به میان آمده، شاید در حد کنونی مطمح نظر قرار نگرفته است. مفاهیم حاضر به تفصیل و به صورتی نظام‌مند توسط نویسندگان مطرح شده است و می‌تواند مورد استفاده و بهره‌برداری طیف وسیعی از کارشناسان رشته‌های علوم انسانی قرار گیرد.

بخش وسیعی از این دایرة المعارف (از ص ۱۴۵۴ تا ۱۶۰۴) به اسناد مربوط به توسعه دموکراسی، از خطابه‌رئائیه پریکلس گرفته تا ماگنا کارتا (منشور کبیر) و از اعلامیه حقوق بشر تا منشور پاریس برای اروپایی نو، اختصاص داده شده که در مجموع به غنای هرچه بیشتر مجموعه می‌افزاید.

نمایه عام کتاب (از ص ۱۶۰۵ تا ۱۷۱۶) نیز دسترسی به موضوعات مختلف کتاب را سهل و آسان ساخته است.

لازم به یادآوری است که این مجموعه بزرگ به دست ۳۰ نفر از مترجمان که اغلب از پیش‌کسوتان هستند، در طول یک سال ترجمه و به زیور طبع آراسته شده است که البته خود رکوردی است به یاد ماندنی و درخور تحسین.

همان طور که پیش‌تر نیز گفته شد شیوه نگارش مبتنی به

بوده و ایرادات شاید عمدتاً به لحاظ شتابی باشد که این عزیزان برای عرضه هرچه سریع‌تر دایرة المعارف به دنیای کتاب، از خود به خرج داده‌اند.

به هر روی برشماری این ایرادات نه تنها از ارزش این مجموعه نمی‌کاهد بلکه رفع آنها می‌تواند به یک دستی هرچه بیشتر آن کمک نماید.

ناگفته پیداست که فقر زبان پارسی، اختلاف سلیقه‌های فراوانی را در معادل‌سازی به وجود می‌آورد که اشکال اصلی آن را باید به طور عمده ناشی از نبود مفاهیم ذهنی در زبان مادری دانست، زیرا اکثر مفاهیم ریشه در فرهنگ غرب داشته و زاییده تفکر یک نهاد سیاسی - اجتماعی خاص هستند و هنگامی که به یک قلمرو بیگانه پا می‌نهند، دچار ابهام و سردرگمی می‌شوند و طبیعتاً معادل ناصحیحی را برای آن برمی‌گزینند که باعث ایجاد مشکلاتی در درک و فهم آن توسط عامه مردم می‌شود.

با عنایت به موارد فوق به پاره‌ای از ایرادات مشهود در فهرست دایرة المعارف اشاره می‌شود در جدول شماره یک اشاره می‌شود. ترجمه ناقص برخی از عبارات نظیر جداول شماره ۱ و ۲ آمده است که توضیح آن ذیل واژه دولت (ص ۷۳۰) می‌باشد.

«فرآیند گزینش و انتصاب اعضای بخش اجرایی که البته منظور تشکیل هیأت دولت (کابینه) است و نه تعریف خود دولت. بنابراین برای اجتناب از خلط معنا باید در برابر مدخل دولت (۷۳۰) حتماً معادل لاتین آن ذکر شود تا خواننده میان معنای State، Government و Cabinet سردرگم نشود.

۲. جاافتادگی در ترجمه برخی از اسامی، برای مثال ترجمه فارسی نام کوچک منتسکیو در فهرست (ص چهل و سه) علی‌رغم ذکر معادل لاتین آن از قلم افتاده است.

۳. ارائه معادل فارسی برای برخی از اصطلاحات نظیر، مردم‌گرایی برای populism و عدم ذکر آن برای واژگانی نظیر pragmatism و polyarchy که علی‌رغم وجود معادل‌های مناسب فارسی، از ذکر آنها خودداری شده و به ذکر پراگماتیسم و پولیاریشی اکتفا شده است.

۴. عدم ارائه معادل صحیح فارسی برای برخی از واژه‌ها و عبارات؛ برای مثال، در برابر "Spoilssystem" (ص چهل و پنج) معادل نظام داد و ستد سیاسی، آورده شده است که به نظر می‌رسد نظام غارتگری یا نظام تاراجگری معادل مناسب‌تری باشد.

۵. عدم ذکر معادل‌های بیگانه در برابر مدخل‌های فارسی در متن اصلی کتاب.

۶. در پاره‌ای از موارد ذکر پانویس برای روشن ساختن ذهن خواننده فارسی زبان بسیار ضروری بوده که از انجام این مهم غفلت شده است.

۷. وجود فاصله زمانی نسبتاً طولانی بین چاپ نمونه اصلی

• اعتصاب راه‌آهن لندن (۱۹۱۱ میلادی)

• منظره‌ای از یکی از خیابان‌های کلکته

سازد. «پاکستان وارث رهبری ای شد که فاقد روشن بینی و فسادناپذیری بنیاد گذارش بود. سیاست در میان جمع محدودی از نخبگان تبدیل به سکوی پرتابی برای دستیابی به قدرت شد. توده‌ها از اصول دموکراسی بی‌خبر ماندند، و افکار عمومی مؤثر هرگز پانگرفت. آزادی بیان در محاق افتاد.» با این حال نویسندگان مقالات رهبران فوق را شایسته آن می‌دانند که مدخل‌هایی به آنان اختصاص یابد و این در حالی است که نویسندگان فقط یک بار به ذکر نام دکتر محمد مصدق که رهبری ملی شدن صنعت نفت در ایران را در دهه پنجاه میلادی برعهده داشت و موج ملی شدن را در منطقه خاورمیانه به راه انداخت، اکتفا می‌کنند. (ص ۳۴۶)

خانم شیرین هانتر (طهماسبی) نویسنده ایرانی مقاله «ایران» (ص ۳۴۴ تا ۳۴۷) صرفاً به گفتن این جملات بسنده می‌کند که: «کودتای آمریکایی - انگلیسی در ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، حکومت نخست وزیر ملی و قانونی دکتر محمد مصدق را ساقط کرد. کودتای ۲۸ مرداد توسعه دموکراسی نوپای ایران را در نطفه خفه کرد.»

در ارزیابی کلی دو دسته ایراد متوجه دانشنامه است که سهم عمده نصیب ویراستاران انگلیسی آن است که به پاره‌ای از آنها به خصوص در نوع نگرش نویسندگان آن در سطور فوق اشاره شد.

ایراداتی که به متن فارسی وارد است بیشتر جنبه‌های شکلی دارد تا محتوایی چرا که مترجمان و ویراستاران بر حرفه خود مسلط

جدول ۱

Majority rule, Minority rights	اکثریت و اقلیت	حکومت اکثریت، حقوق اقلیت
Police powers	پلیس	اختیارات قدرت های پلیس
Revolutions	انقلاب	انقلابات
Welfare, promotions of	رفاه	ارتقاء رفاه

جدول ۲

واژه یا عبارت	ترجمه اصح	ترجمه اصح	صفحه
Complexity	پیچیدگی دولت	(پیچیدگی دولت)	(چهل)
ENVIRONMENTALISM	محیط زیست	محیطگرایی	(چهل و یک)
GOVERNMENT FORMATION	دولت	تشکیل دولت	(چهل و یک)

(Cross Reference)، «نیز» و «نیز نگاه کنید به»، که پژوهشگر را به مقاله های مرتبط دیگری از همین کتاب ارجاع می دهد، از آن جمله است.

طرفه آن مجموعه فوق یک کتاب مبنا است و طی این مدت کوتاه توانسته است جای خود را به خوبی در میان سایر کتب رشته های مرتبط با علوم سیاسی باز نماید.

بنابراین به رغم نازک بینی های برشمرده شده در فوق، باید کار سترگ مترجمان و ویراستاران فرهیخته فارسی را که ذخیره علمی این مرز و بوم به حساب می آیند، ارج نهاد و به آنها دست مرزاد گفت، و قدر این اثر کم نظیر را که دارای گستره ای وسیع و محتوای قوی است سخت پاس داشت.

پانویس ها:

- جان اف کندی (۱۹۱۷ - ۱۹۶۳) سی و پنجمین رئیس جمهوری آمریکا.
- شیر و عقاب: روابط بدفرجام ایران و آمریکا، جیمز بیل، ترجمه فروزنده برلیان (جهانشاهی)، تهران: فاخته، ۱۳۷۱، ص ۱۹۲

منابع:

۱. مرجع شناسی و روش تحقیق در ادبیات فارسی، غلامرضا ستوده، تهران: سازمان مطالعات و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها، ۱۳۷۱.
۲. شیر و عقاب، جیمز بیل، ترجمه فروزنده برلیان (جهانشاهی)، تهران: فاخته، ۱۳۷۱.
۳. فرهنگ سیاسی آرش، غلامرضا علی بابایی، تهران: آشیان، ۱۳۸۲.
۴. کتاب ماه کلیات، سال هفتم، ش اول و دوم. دی و بهمن ۱۳۸۲.
۵. کیهان فرهنگی، سال سیزدهم، خرداد و تیر ۱۳۷۵.
۶. نشریه اطلاع رسانی کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه، دوره سوم - شماره سوم - تابستان ۱۳۸۳.

7. Time Almanac 2004, with Information Please

8. Le Petit Larousse, Paris, 2000.

دایرة المعارف در ۱۹۹۵ و چاپ فارسی آن در سال ۲۰۰۴، قطعاً کاستی های آماری فراوانی را به خصوص در مورد تعداد جمعیت به دنبال می آورد. برای مثال، ذیل مدخل اردن (ص ۱۳۴) آورده شده است:

«اردن کشور کوچکی است با کمتر از دو میلیون نفر جمعیت... که» باید گفت: جمعیت امروزی اردن بنا بر آمار سال ۲۰۰۳، ۵۴۶۰۲۶۵ نفر می باشد. (مأخذ: تایم آلمانک سال ۲۰۰۴، ص ۸۰۵). البته این افزایش ۲۷۳ درصدی جمعیت معلول این فاصله کوتاه نیست و ایراد در جای دیگری باید جست و جو کرد؛ و یادریایان عبارت، «شاه همچنان چهره حاکم در عرصه سیاست اردن محسوب می شود»، امکان داشت که در داخل پرانتز به تاریخ درگذشت ملک حسین (فوریه ۱۹۹۹ م.) اشاره می شد و اطلاعات روزآمدتری در اختیار خواننده قرار می گرفت.

۸. تقسیم بندی سلیقه ای مدخل های فارسی.

۹. ترجمه متن گرچه تا حدود زیادی با اصل آن مطابقت دارد، ولی در پاره ای از بخش ها، برخی از عبارات ابهاماتی را به ذهن متبادر می سازد که البته ممکن است الزاماً ناشی از کار ترجمه نباشد. جدا از نکات گفته شده در بالا که در چاپ های آتی قابل اصلاح می باشد، این مجموعه به لحاظ تسلط ویراستاران آن به علم کتابداری از نقاط قوت بسیاری نیز برخوردار است که وجود، یک نمایه عام با ترتیب الفبایی که کار بازایی اطلاعات را برای جست و جوگران سهل و ساده می کند و نیز وجود یک سیستم ارجاعی